

IESKATS KRIMINĀLTIESISKO NORMU KONKURENCES RISINĀJUMOS

*Dr. iur. Tatjana Jurkeviča,
Baltijas Starptautiskās akadēmijas docente,
zvērētāja advokāte, Latvija*

*Mg. iur. Kaspars Šmits,
individuāli praktizējošs jurists, Latvija*

Pētījuma tēmas problemātika un aktualitāte ir saistīta ar tiesību doktrīnā attīstīto un tiesu praksē piemēroto Krimināllikuma normu konkurences (kolīzijas) reglamentējuma nepilnību. Tiesību īstenotājiem un piemērotājiem nereti praksē nākas sastapties ar jautājumu: vai iespējami izdarītais viens vai vairāki nodarījumi veido noziedzīgo nodarījumu kopību vai tomēr izdarīts atsevišķs (vienots), jeb tikai viens patstāvīgs nodarījums, bet savstarpēji konkurē dažādas Krimināllikuma sevišķās daļas normas. Šajā rakstā īsi un, cik vien iespējams, pārskatāmi tiks aplūkoti Latvijas Republikas krimināltiesību zinātnē attīstītie un tiesu praksē piemērotie Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurences gadījumi un to atrisinājumi, īpaši vadoties pēc tiesībzinātnieku Ulda Krastiņa un Valentijas Liholajas zinātniskajos pētījumos gūtajām un tiesu praksē piemērotajām atziņām. Rakstā tiks aplūkota arī šo gadījumu nošķiršana no noziedzīgu nodarījumu daudzējādības. Raksta mērķis ir uzskatāmi sniegt, analizēt un apkopot tiesību zinātnē plaši pētīto Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurences gadījumus un to risinājuma kritērijus.

Viens no tiesību zinātnē izstrādātajiem tiesību normu konkurences skaidrojumiem ir šāds: **“Tiesību normu konkurence (kolīzija) ir tad, ja vairāku tiesību normu teksts (tiesiskais satāvs) atbilst vienam un tam pašam faktiskajam sastāvam. [...] Rakstīto tiesību normu kolīzijas gadījumā prevalējošā tiesību norma izslēgs pārējās kolidējošās tiesību normas vai nu no tiesību sistēmas vispār (izslēdzošā tiesību normu konkurence), vai tikai konkrētajā gadījumā (alternatīvā konkurence), vai arī būs iespējams piemērot kolidējošās tiesību normas līdztiskus (kumulatīvā konkurence). Principu kolīzijas gadījumā kolidējošie principi nekad netiks izslēgti no tiesību sistēmas kā tai neatbilstoši, bet gan tikai tiek noteikts, kurš no vairākiem kolidējošiem principiem šajā konkrētajā lietā “sver” vairāk. [...] Rakstīto tiesību normu kolīzijas palīdz**

atrisināt tā saucamās **kolīziju atrisināšanas normas**, kas pēc savas būtības ir **vispārējie tiesību principi**, kas pastāv demokrātiskas tiesiskās valsts tiesiskajā sistēmā neatkarīgi no tā, vai likumdevējs tos ir pozitīvējis vai nē. Pat, ja likumdevējs ir pozitīvējis šos principus, **rakstītais teksts ir tikai vadlīnija, norāde par principa patieso saturu**”¹.

Krimināltiesību zinātnē izstrādātā viena no vadošajām **Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurences definīcijām** ir sekojoša: “Normu konkurence, jeb kolīzija (no lat. *collisio* – pretēju spēku centienu vai interešu sadursme) veidojas tādos gadījumos, kad kādas personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairākiem citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti Krimināllikuma Sevišķās daļas dažādos pantos vai pantu daļās (punktos), no kuriem tad jāizvēlas viens, kas vispilnīgāk atbilst radītajam kaitējumam, jo izdarīts ir tikai viens noziedzīgs nodarījums”².

Krimināllikuma³ sevišķās daļas tiesību normu konkurence reglamentēta Krimināllikuma 26. panta piektajā daļā, kas noteic: **“Ja viens noziedzīgs nodarījums atbilst šā likuma sevišķajā daļā paredzētajai vispārējai un speciālai normai, tad noziedzīgu nodarījumu kopība neveidojas un kriminālatbildība iestājas tikai saskaņā ar speciālo normu”**.

No iepriekšminētajām tiesību zinātnes atziņām izriet, ka Krimināllikuma 26. panta piektās daļas regulējums ir kolīziju atrisināšanas norma – pozitīvēts vispārējais tiesību princips, kurš reglamentē vispārējās (jeb vispārīgās) un speciālās rakstītās tiesību normas konkurences gadījumu. Bet no Krimināllikuma 26. panta piektās daļas satura secināms, ka **normu konkurences gadījumā runa ir par atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu, jeb vienu, patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu**, kuru sākotnēji it kā var kvalificēt pēc divām vai vairākām Krimināllikuma sevišķās daļas normām, t. i. noziedzīgu nodarījumu sastāviem.

Tomēr no iepriekš norādītā var rasties neskaidrības, jo Krimināllikums taču paredz gadījumus, kad arī ir runa it kā tikai par vienu nodarījumu, bet saskaņā ar Krimināllikumu var veidoties noziedzīgu nodarījumu kopība, piemēram, Krimināllikuma 24. panta pirmajā daļā un 26. panta otrajā daļā. Šī iemesla dēļ pirms aplūkot noziedzīgu nodarījumu sastāvu konkurences veidus, nepieciešams īsi aplūkot, ar ko Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurence atšķiras no noziedzīgu nodarījumu daudzējādības, it īpaši noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības.

Saskaņā ar Krimināllikuma 23. panta pirmo daļu atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums **ir viens nodarījums (darbība vai bezdarbība), kam ir viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes**, vai arī divi vai vairāki savstarpēji saistīti noziedzīgi nodarījumi, **kurus aptver vainīgās personas vienots nodoms un kuri atbilst tikai viena noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm**. Krimināllikuma 23. panta otrajā, trešajā un ceturtajā daļā reglamentēti **turpināti un ilgstoši** noziedzīgi nodarījumi, kuri arī veido atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu.

Krimināllikuma 24. panta pirmā daļa paredz, ka noziedzīgu nodarījumu **daudzējādība** ir tad, kad viena persona izdara (vai pieļauj) divus vai vairākus **patstāvīgus nodarījumus** (darbība vai bezdarbība), kas atbilst **vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm**, vai tad, kad persona izdara (vai pieļauj) **vienu nodarījumu** (darbība vai bezdarbība), **kas atbilst vismaz divu dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm**. Šī panta otrajā daļā noteikts, ka noziedzīgu nodarījumu daudzējādību veido noziedzīgu nodarījumu **kopība un recidīvs**. Bet šī panta trešajā daļā noteikts, ka noziedzīgu nodarījumu daudzējādību veido arī tādi noziedzīgi nodarījumi, par kuriem Latvijā tiek izpildīts ārvalstī piespriests sods.

Pirmšķietamo juridisko jucekli vēl vairāk palielina Krimināllikuma 26. panta pirmās un otrās daļas regulējums. Piemēram, šī panta pirmajā daļā noteikts, ka noziedzīgu nodarījumu kopību veido vienas personas izdarīts viens **nodarījums** vai vairāki **nodarījumi**, kas atbilst divu vai vairāku **noziedzīgu nodarījumu** sastāvu pazīmēm, ja šī persona nav notiesāta ne par vienu no šiem noziedzīgajiem nodarījumiem un nav arī iestājies kriminālatbildības noilgums. Bet saskaņā ar Krimināllikuma 26. panta otro daļu personas izdarīts **nodarījums**, kas atbilst vairāku dažādu savstarpēji saistītu **noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm**, veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību.

Tiesību zinātnē atzīts, ka parasti noziedzīgu nodarījumu **ideālās kopības gadījumos**, kaut arī noziedzīgās darbības var īpaši neatšķirties, **tiek apdraudēti atšķirīgi nodarījumu tiešie objekti. Tas ir visai svarīgs faktors**, lai būtu pamats atzīt, ka izdarīti divi **patstāvīgi** nodarījumi⁴.

Noziedzīgā nodarījuma objekts ir ar Krimināllikumu aizsargātās intereses, kuras apdraud noziedzīgais nodarījums. Bet **noziedzīgā nodarījuma tiešais objekts ir intereses**, kuras apdraud **konkrēts** Krimināllikuma sevišķajā daļā paredzētais **noziedzīgais nodarījums**⁵.

Tāpat noziedzīgu nodarījumu daudzējādības (kopības un recidīva) un atsevišķa (vienota), jeb pastāvīga noziedzīga nodarījuma **norobežošanā** būtiski noteikt **noziedzīgo nodarījumu tiešo objektu skaitu (vai galveno tiešo objektu skaitu)** saliktu, jeb komplicētu, sastāvu noziedzīgajos nodarījumos), kurus persona apdraud vai vēlējas apdraudēt ar savu nodarījumu (darbību vai bezdarbību). Autoru ieskatā tiešo objektu vai saliktu sastāvu noziedzīgos nodarījumos – galveno tiešo objektu noteikšana un saskaitīšana, kurus persona apdraud vai vēlējas apdraudēt, var būtiski atvieglot pareizu noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju.

Jānorāda, ka tiešo objektu apdraudējumu skaita noteikšanu ietekmē prasme konstatēt noziedzīgo nodarījumu **pabeigtības brīžus**. Proti, likumdevējs nereti Krimināllikumā veido saliktus (jeb komplicētus) noziedzīgu nodarījumu sastāvus, kuri sevī apvieno divus vai vairākus atsevišķus (vienotus), jeb patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, kas vienlaikus paši par sevi kā patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi paredzēti arī citās Krimināllikuma normās. Kā piemēru var minēt slepkavību (Krimināllikuma 116. pants), laupīšanu (Krimināllikuma 176. pants) un slepkavību, ja tā saistīta ar laupīšanu (Krimināllikuma 117. panta 6. punkts). **Kļūda noziedzīgo nodarījumu pabeigtības brīžu konstatēšanā** parasti **noved pie kļūdainas noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas un nepareizas noziedzīgu nodarījumu kopības un to sastāvu konkurences nošķiršanas**.

Sākotnējai darbībai ir jābūt kriminālsodāmai: administratīvi sodāma darbība, kuras realizācijas gaitā tiek izdarīts kāds noziedzīgs nodarījums, neveido noziedzīgo nodarījumu ideālo kopību⁶.

Krimināllikuma sevišķās daļas normu (precīzāk, noziedzīgo nodarījumu sastāvu) **konkurence no noziedzīgo nodarījumu daudzējādības**, īpaši izceļot ideālo kopību, **atšķiras ar to**, ka konkurences gadījumā viens,

pastāvīgs, jeb atsevišķs (vienots), **noziedzīgs nodarījums** atbilst divu vai vairāku sastāvu pazīmēm, bet daudzējādības gadījumā – divi vai vairāki **pastāvīgi noziedzīgi nodarījumi** atbilst diviem vai vairākiem noziedzīgu nodarījumu sastāviem.

Autoru ieskatā noziedzīgu nodarījumu daudzējādības un sastāvu konkurences nošķiršanas sarežģītumus sākotnēji var radīt likumdevēja izvēle Krimināllikuma 23. līdz 26. pantā vienlaikus ietvert jēdzienus “nodarījums” un “noziedzīgs nodarījums”, jo tas var radīt maldīgu priekšstatu, ka šie jēdzieni abi apzīmē vienu un to pašu – noziedzīgu nodarījumu.

Praksē nereti rodas gadījumi, kad kāda persona izdara, piemēram, septiņus noziedzīgus nodarījumus, kuru sastāvi gan konkurē, gan pēc to sastāvu konkurences atrisināšanas veido noziedzīgo nodarījumu kopību. Tomēr šādu gadījumu kvalifikācijas metodoloģija nav šī raksta priekšmets.

Konkurences veidi, ja neskaita vispārējās (jeb vispārīgās) un speciālās Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurenci, nav reglamentēti Krimināllikumā un pamatā **izstrādāti tiesību doktrīnā un piemēroti tiesu un izmeklēšanas iestāžu prakse**.

Autori vērs uzmanību uz Krimināllikuma 26. panta piektajā daļā ietvertā jēdziena “vispārējs” lietojumu jēdziena “vispārīgs” vietā. Ar jēdzienu “vispārējs” tiesību normu kontekstā parasti tiek saprasts kaut kas tāds, kas attiecas uz visiem, visu, kas aptver visus, visu, t. i., visu teritoriju, visus iedzīvotājus u. tml.⁷ Savukārt ar jēdzienu “vispārīgs” tiesību normu kontekstā parasti saprot kaut ko tādu, kas satura ziņā saistīts ar plašāko, nespecializēto, nedetalizēto⁸. Proti, autoru ieskatā jēdziens “vispārīgs” šķiet veiksmīgāks, lai raksturotu rakstītās, nespeciālās tiesību normas būtību iepretim speciālajai. Savukārt jēdziens “vispārējs” attiecas uz, piemēram, vispārējo tiesību principu – t. i. nerakstīto tiesību normu ar virsnormatīvu spēku, kas ietekmē visu tiesību sistēmu kā tādu.

1. Vispārīgās un speciālās Krimināllikuma sevišķās daļas normas konkurences gadījumā jāizvēlas speciālā norma. Vispārējās (jeb vispārīgās) un speciālās tiesību normas konkurence rodas gadījumos, ja speciālajā Krimināllikuma sevišķās daļas normā ir paredzēts kāds īpašs gadījums,⁹ ko likumdevējs ir nodalījis no vispārīga šāda noziedzīgā nodarījuma sastāva.

Piemēram, zādzība (Krimināllikuma 175. panta pirmā daļa) un sveša maksāšanas līdzekļa nolaupīšana (Krimināllikuma 193. panta otrā

daļa). Zādzība ir svešas kustamas mantas slepena vai atklāta nolaupīšana, un tā aptver visus kustamas mantas veidus (noziedzīgo nodarījumu priekšmetus). Sveša maksāšanas līdzekļa nolaupīšana no zādzības atšķiras ar īpašu kustamo mantu – maksāšanas līdzekli (piem., bankas norēķinu karti), ko likumdevējs nodalījis no zādzības kā tādas un izveidojis šim nolaupīšanas paveidam speciālu noziedzīgā nodarījuma sastāvu. Šī iemesla dēļ piemēra gadījumā jāizvēlas sveša maksāšanas līdzekļa nolaupīšana zādzības vietā.

Līdzīgu noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju atzinusi arī Augstākā tiesa 08.08.2017. lēmumā lietā Nr. SKK-J-405/2017, norādot, ka: “Mantas nolaupīšana un maksāšanas līdzekļa nelikumīga izmantošana nav jākvalificē kā noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība. Krimināllikuma 193. panta otrajā daļā norādītā maksāšanas līdzekļa izmantošana uzskatāma par speciālo normu attiecībā pret normām, kurās paredzēta atbildība par mantas nolaupīšanu”¹⁰.

2. Tiesību normas daļas (jeb šaurāka satura) un veselas tiesību normas (jeb plašāka satura) konkurences gadījumos jāizvēlas vesela tiesību norma, jeb plašāka satura. Šis tiesību normu konkurences gadījums nav tieši reglamentēts Krimināllikumā, bet plaši pētīts un aprakstīts tiesību zinātnē.

Piemēram, prettiesiska nonāvēšana aiz neuzmanības (Krimināllikuma 123. panta pirmā daļa) konkurē ar ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanu, ja to izdarījusi persona, kas vada transportlīdzekli, un ja tā izraisījusi cilvēka nāvi (Krimināllikuma 260. panta otro daļu). Cilvēka nonāvēšana, pārkāpjot ceļu satiksmes noteikumus, tāpat kā nonāvēšana aiz neuzmanības, ir noziedzīgs nodarījums, kurā vainīgā attieksme pret sekām izpaužas neuzmanības formā. Ja šīs sekas ir izraisījis, piemēram, autovadītājs, neparedzot un nevēloties šīs sekas, bet ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanas dēļ, nodarījums kvalificējams saskaņā ar tiesību normu, kura **paredz pēc iespējas vairāk noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus**.

Jāizvērtē, vai šaurākā satura tiesību norma **pilnībā** iekļaujas plašākā satura tiesību normā. Tiesīzbzinātnieks Uldis Krastiņš norāda, **ja šaurākā satura tiesību normas sastāvā ir kāda pazīme, kas netiek aptverta ar plašāka satura tiesību normu, veidojas noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība**. Tiesību zinātnē arī norādīts, ja vairākas noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes sakrīt un tie atšķiras tikai pēc kādas vienas vai

dažām pazīmēm, **bet ne pēc satura apjoma**, tad nav pamata runāt par šaurāka un plašāka satura normu konkurenci; ir tikai savstarpēji jānorobežo tādi noziedzīgi nodarījumi, un katrs no tiem atbilstoši jākvalificē¹¹.

3. Konkurences gadījumos starp tiesību normas daļu (jeb šaurāka satura) ar smagāku sodu un veselu tiesību normu (jeb plašāka satura) ar vieglāku sodu veidojas abu noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība¹². Šīs Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurences paveids risināms atšķirīgi no vispārīgās kārtības, jo krimināltiesībās pastāv **vispārējais tiesību princips – nepieļaujāmība** juridiskajā kvalifikācijā smagāko nodarījumu **aptvert ar vieglāka nodarījuma sastāvu¹³.**

Piemēram, huligānisms, ja tas saistīts ar miesas bojājumu nodarīšanu (Krimināllikuma 231. panta otrā daļa) konkurē ar tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanu (Krimināllikuma 125. panta pirmo daļu). Pieņemot, ka ar huligānismu nodarīts smags miesas bojājums, notikums veidos huligānisma un tīša smaga miesas bojājuma nodarīšanas ideālo kopību, jo piemērā minētā šaurākā satura tiesību norma (tīša smaga miesas bojājuma nodarīšana) paredz smagāku sodu – **brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem** un citus, vieglākus sodus, salīdzinot ar plašāka satura tiesību normu (huligānismu, ja tas saistīts ar miesas bojājumu nodarīšanu), par ko soda ar **brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem** vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai citiem vieglākiem sodiem.

Piemērā minētos noziedzīgos nodarījumus var izdarīt tikai tīši, ar tieši nodomu. Huligānismu no subjektīvās puses raksturo tiešs nodoms, jo vainīgais apzinās savu darbību kaitīgumu, proti, ka rupji traucē sabiedrisko kārtību un tādejādi pauž acīmredzamu necieņu pret sabiedrību un apzināti tās veic¹⁴. Ja huligānisms ir saistīts ar miesas bojājumu nodarīšanu, veidojas materiāls noziedzīga nodarījuma sastāvs, kad no subjektīvās puses jākonstatē vainīgā psihiskā attieksme gan pret nodarījumu, gan pret tā izraisītajām kaitīgajām sekām¹⁵.

4. Ja savstarpēji konkurē tiesību norma ar pastiprinošiem (jeb kvalificējošiem) apstākļiem, un tiesību norma ar mīkstinošiem (jeb privileģējošiem) apstākļiem, noziedzīgais nodarījums jākvalificē saskaņā ar to tiesību normu, kas paredz vieglāku atbildību – sodu.

Visos šādos tiesību normu konkurences gadījumos [kad kāds no konkurējošajiem apstākļiem ir mīkstinošs] priekšroka dodama privileģētai normai¹⁶.

Mīkstinošas pazīmes nosaka būtiski mazāku noziedzīga nodarījuma kaitīgumu (**vieglāku sodu**) salīdzinājumā ar pamatsastāvu. Bet noziedzīgu nodarījumu sastāvus, kuri tās satur, krimināltiesībās sauc par privileģētiem sastāviem. Pamatsastāvs izsaka konkrētā nodarījuma būtību. **Pastiprinošas (kvalificējošas) pazīmes** nosaka būtiski lielāku nodarījuma kaitīgumu (**bargāku sodu**) salīdzinājumā ar pamatsastāvu, un tās saturošus noziedzīgu nodarījumu sastāvus sauc par kvalificējošiem sastāviem¹⁷.

Tiesību zinātnē minēts šāds piemērs – slepkavības sastāvs, kas izdarīta piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, kuru izraisījusi vardarbība vai smags goda aizskārums no cietušā puses (Krimināllikuma 120. pants) konkurē ar tādu slepkavības sastāvu, ja slepkavība izdarīta ar sevišķu cietsirdību (Krimināllikuma 117. panta 4. punkts)¹⁸. Proti, vienai un tai pašai slepkavībai faktiski piemīt gan mīkstinoši, gan pastiprinoši apstākļi, kurus galvenokārt nosaka, salīdzinot **sodu smagumus** katrā no atbilstošajiem un vienlaikus konkurējošiem slepkavības sastāviem.

5. Ja savstarpēji konkurē tiesību normas ar mīkstinošiem (jeb privileģējošiem) apstākļiem, noziedzīgais nodarījums jākvalificē pēc tiesību normas, kas paredz vieglāku atbildību – sodu.

Piemēram, slepkavību var izdarīt, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas (Krimināllikuma 121. pants), vienlaikus atrodoties piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, ko radījuši cietušā vardarbība vai smags goda aizskārums (Krimināllikuma 120. pants)¹⁹.

6. Konkurējot tiesību normām ar vairākiem pastiprinošiem (jeb kvalificējošiem) apstākļiem, noziedzīgais nodarījums jākvalificē saskaņā ar tiesību normu, kas paredz smagāku atbildību – sodu. Šo Krimināllikuma Sevišķās daļas tiesību normu konkurences izšķiršanas veidu nosaka **vispārējais tiesību princips** – norma, kas nosaka smagāku atbildību, **aptver vieglākās sekas vai mazāk kaitīgu darbību**. Piemēram, slepkavība aptver tīšus smagus miesas bojājumus, kas bijuši par cēloni cietušā nāvei²⁰.

Tiesību normu konkurence veidojas arī tādā gadījumā, kad konkurē kāda **viena noziedzīga nodarījuma** vairāki kvalificējoši apstākļi, bet tie paredzēti dažādās Krimināllikuma normās²¹.

Administratīvo pārkāpumu tiesībās arī var sastapties ar administratīvo pārkāpumu sastāvu konkurenci. Tiesību zinātnē par administratīvo pārkāpumu tiesībām norādīts sekojošais: “Administratīvās atbildības regulējums ir daļa

no sodu tiesībām kā plašākas tiesību nozares. Daudzi administratīvās atbildības institūti ir radniecīgi krimināltiesībām. Tādēļ administratīvās atbildības piemērošanā jāievēro ne tikai vispārējie sodu tiesību principi (piemēram, dubultās sodīšanas aizliegums, likuma atpakaļejoša spēka aizliegums u.c.), bet arī krimināltiesību teorijas nostādnes. [...] Lai sistemātiski un pārskatāmi raksturotu visas likumā paredzētās pazīmes, kuru esība ir nepieciešama administratīvā pārkāpuma konstatēšanai, administratīvo pārkāpumu tiesībās var izmantot krimināltiesību teorijā izstrādāto mācību par noziedzīga nodarījuma sastāvu. Atbilstoši šai mācībai nodarījuma sastāvu veido objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse⁷²².

Iepriekš citētajai tiesību zinātnes atziņai autori pievienojas pilnībā, jo īpaši ņemot vērā faktu, ka saskaņā ar Satversmes tiesas spriedumos lietās Nr. 2001-17-0106, 2008-04-01, 2012-15-01, 2013-12-01 atzīto un Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos lietās *Sergejs Zolotukhin v. Russia* Nr. 14939/03), *Pfarmeiers pret Austriju (Pfarrmeier v. Austria* Nr. 16841/90), *Engels un Citi pret Nīderlandi (Engel and Others v. the Netherlands* Nr. 5100/71; 5101/71), *Karelin pret Krieviju (Karelin v. Russia* Nr. 926/08) u.c. izstrādātajām atziņām, administratīvo pārkāpumu lietas atzītas par krimināllietām Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas izpratnē.

Tomēr administratīvo pārkāpumu tiesības nav pilnīgi identiskas krimināltiesībām, pretējā gadījumā nav izskaidrojama to nodalīšana. Administratīvo pārkāpumu materiālajās un procesuālajās tiesībās daži tiesību institūti ir mantoti no administratīvā procesa, kas šo tiesību nozari padara daudz vienkāršāku, praktiskāku un "draudzīgāku" procesa dalībniekiem par kriminālprocesu, vienlaikus, it īpaši tiesu praksē, saglabājot to krimināltiesiskās īpatnības.

Šī raksta publicēšanas brīdī administratīvo pārkāpumu tiesības pamatā reglamentē Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss²³ (turpmāk – LAPK), kas tiešā veidā nereglamentē LAPK sevišķās daļas normu konkurences gadījumus. Vienīgā, ļoti attālinātā norāde uz šo jautājumu ietverta LAPK 35. pantā, kas būtībā attiecas uz administratīvā soda uzlikšanu, nevis daudzējādību vai konkurenci. LAPK 35. panta pirmajā daļā noteikts, ja viena persona ir izdarījusi divus vai vairāk administratīvos pārkāpumus, administratīvais sods tiek uzlikts par katru pārkāpumu atsevišķi. Saskaņā ar LAPK 35. panta otro daļu

ja persona ir izdarījusi vairākus administratīvos pārkāpumus, kas konstatēti vienlaicīgi, un tos izskata viena un tā pati institūcija (amatpersona), administratīvais sods tiek uzlikts tās sankcijas ietvaros, kura ir paredzēta par smagāko pārkāpumu. Šajā gadījumā pamatsodam var pievienot kādu no papildsodiem, kuri ir paredzēti pantos, kas nosaka atbildību par jebkuru no izdarītajiem pārkāpumiem.

Nākotnē LAPK paredzēts aizstāt ar Administratīvo pārkāpumu procesa likumu (turpmāk – APPL), kura likumprojekts Nr.16/Lp12²⁴ šī raksta tapšanas brīdī iekļauts izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā. Paredzēts, ka APPL pēc tā pieņemšanas pilnībā aizstās LAPK un pilnveidos administratīvo pārkāpumu regulējumu, izņemot LAPK sevišķo daļu, kuru pakāpeniski aizstās, administratīvo pārkāpumu sastāvus pilnībā vai daļēji pārnesot uz dažādu nozaru regulējošiem likumiem. Piemēram, Ceļu satiksmes likumā²⁵ iekļaus pārkāpumu sastāvus ceļu satiksmē, Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likumā²⁶ – pārkāpumu sastāvus šajā jomā utt. Iepriekšminētais izriet no APPL likumprojekta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas)²⁷.

Arī APPL likumprojekta A Sadaļā (kas atbilst LAPK vispārīgajai daļai) nav atrodamas normas, kuras reglamentē administratīvo pārkāpumu sastāvu konkurenci. No tā var secināt, ka likumdevējs šos un citus tiesību jautājumus APPL pagaidām neplāno iekļaut likumprojektā, bet atstāt attīstīšanai tiesu praksē un tiesību doktrīnā.

Autori kritiski vērtē likumdevēja šī brīža izvēli APPL likumprojektā neietvert norādi uz administratīvo pārkāpumu sastāvu konkurenci. No administratīvo pārkāpumu tiesiskā rakstura izriet, ka šajā tiesību nozarē piemērojamas krimināltiesību zinātnē izstrādātās noziedzīgu nodarījumu sastāvu konkurences atrisināšanas normas. Tāpēc būtu nepieciešams ietvert norādi uz tām LAPK un APPL likumprojektā, lai, atbilstoši tiesiskās noteiktības un drošības principiem, tiesību piemērotājiem un ikvienai personai dotu skaidras norādes par tiesību normu konkurences esamību un risinājumiem.

Secinājumi

Tiesību zinātnē ar tiesību normu konkurenci vispārēji saprot gadījumu, kurā vairāku tiesību normu tiesiskais sastāvs (teksts – rakstīto tiesību normu konkurences gadījumos) atbilst vienam un tam pašam faktiskajam sastāvam.

Krimināltiesību zinātnē Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurence tiek definēta

kā gadījums, kad kādas personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairākiem citiem noziedzīga nodarījuma sastāviem, kas paredzēti Krimināllikuma sevišķās daļas dažādos pantos vai pantu daļās (punktos), no kuriem tad jāizvēlas viens, kas vispilnīgāk atbilst radītajam kaitējumam, jo izdarīts ir tikai viens noziedzīgs nodarījums.

Rakstīto tiesību normu kolīzijas palīdz atrisināt t.s. kolīziju atrisināšanas normas, kas būtībā ir vispārējie tiesību principi, kas pastāv demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā neatkarīgi no tā, vai likumdevējs tos ir pozitīvējis normatīvajos aktos vai nē.

Krimināltiesībās konkurences veidi, izņemot vispārējās (jeb vispārīgās) un speciālās Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurenci, nav reglamentēti Krimināllikumā un pamatā izstrādāti tiesību doktrīnā un piemēroti praksē. Proti, Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurences gadījumos to atrisināšanā jāvadās no tiesību doktrīnas, judikatūras un tiesu prakses atziņām.

Krimināllikuma 26. panta piektajā daļā likumdevējs vispārīgās tiesību normas apzīmēšanai lieto jēdzienu “vispārējs”, kas vadoties no tiesību zinātnes atziņām un normatīvo aktu izstrādes principiem nav uzskatāms par veiksmīgu. Ar jēdzienu “vispārējs” tiek apzīmēts kaut kas tāds, kas attiecas uz visiem, visu, kas aptver visus, visu, t.i., visu teritoriju, visiem iedzīvotājiem u.tml., proti, aptver arī speciālo, specializēto. Turpretim, jēdziens “vispārīgs”, kas satura ziņā apzīmē kaut ko nespecializētu, nedetalizētu, autoru ieskatā, atbilstoši raksturo vispārīgās (nespecializētās) normas būtību iepretim speciālajai.

Šobrīd tiesību zinātnē un tiesu praksē ir attīstītas šādas Krimināllikuma sevišķās daļas normu konkurences atrisināšanas metodes (jeb normas):

1. Vispārīgās un speciālās Krimināllikuma sevišķās daļas normas konkurences gadījumā jāizvēlas speciālā norma.

2. Tiesību normas daļas (jeb šaurāka satura) un veselas tiesību normas (jeb plašāka satura) konkurences gadījumos jāizvēlas vesela tiesību norma, jeb plašāka satura, ja vien veselā tiesību norma (jeb plašāka satura) paredz bargāku sodu nekā tiesību normas daļa (jeb šaurāka satura norma). Konkurences gadījumos starp tiesību normas daļu (jeb šaurāka satura) ar smagāku sodu un veselu tiesību normu (jeb plašāka satura) ar vieglāku sodu veidojas abu noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība.

3. Ja savstarpēji konkurē tiesību norma ar pastiprinošiem (jeb kvalificējošiem) apstākļiem, un tiesību norma ar mīkstinošiem (jeb privileģējošiem) apstākļiem, noziedzīgais nodarījums jākvalificē saskaņā ar to tiesību normu, kas paredz vieglāku atbildību – sodu.

4. Ja savstarpēji konkurē tiesību normas ar mīkstinošiem (jeb privileģējošiem) apstākļiem, noziedzīgais nodarījums jākvalificē pēc tiesību normas, kas paredz vieglāku atbildību – sodu.

5. Konkurējot tiesību normām ar vairākiem pastiprinošiem (jeb kvalificējošiem) apstākļiem, noziedzīgais nodarījums jākvalificē saskaņā ar tiesību normu, kas paredz smagāku atbildību – sodu.

Administratīvo pārkāpumu tiesībās arī var sastapties ar administratīvo pārkāpumu sastāvu konkurenci, tomēr skaidra norāde uz to nav ietverta Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā.

Ņemot vērā judikatūrā un tiesību zinātnē atzīto, administratīvo pārkāpumu sastāvu konkurences gadījumu atrisināšanai šī brīža tiesiskajos apstākļos ir piemērojamas tās pašas krimināltiesībās attīstītās un tiesu praksē atzītās konkurences atrisināšanas metodes. Jo īpaši tas pamatojams ar tiesību zinātnē atzīto, ka administratīvo pārkāpumu tiesībās var izmantot krimināltiesību teorijā izstrādāto mācību par noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Atsauces

- ¹ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr. iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013., 242. – 244. lpp.
- ² Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014., 314. lpp.
- ³ Krimināllikums. Latvijas Republikas likums. 17.06.1998. Spēkā no 01.04.1999. Latvijas Vēstnesis Nr.199/200, ar grozījumiem līdz 01.01.2018.
- ⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014., 309. lpp.

- ⁵ Mežulis D. Krimināltiesības shēmās. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2013., 41. lpp.
- ⁶ Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹) nodaļa. U. Krastiņš, V. Liholaja – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015., 129. lpp.
- ⁷ Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata. Valsts kanceleja sadarbībā ar Tieslietu ministriju, Labklājības ministriju un Ārlietu ministriju. – Rīga, 2016., 94. lpp. Publicēts: <https://tai.mk.gov.lv/get/book/pdf>
- ⁸ Turpat.
- ⁹ Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa: Mācību grāmata/Autoru kolektīvs: U. Krastiņš, V. Liholaja, A. Niedre. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999., 67. lpp.
- ¹⁰ Augstākās tiesas 08.08.2017. lēmums lietā Nr. SKK-J-405/2017.
- ¹¹ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014., 319. lpp.
- ¹² Turpat, 318. lpp.
- ¹³ Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009-2014. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015., 23. lpp.
- ¹⁴ Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). U. Krastiņš, V. Liholaja, D. Hamkova. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016., 279. lpp.
- ¹⁵ Turpat, 280. lpp.
- ¹⁶ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014., 321. lpp.
- ¹⁷ Mežulis D. Krimināltiesības shēmās. – Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2013., 36. lpp.
- ¹⁸ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014., 320. lpp.
- ¹⁹ Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹) nodaļa. U. Krastiņš, V. Liholaja. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015., 140. lpp.
- ²⁰ Turpat.
- ²¹ Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹) nodaļa. U. Krastiņš, V. Liholaja – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015., 141. lpp.
- ²² Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016., 206., 226. lpp.
- ²³ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. Latvijas Republikas likums. 07.12.1984. Spēkā no 01.07.1985. Ziņotājs Nr.51, ar grozījumiem līdz 06.12.2017.
- ²⁴ Likumprojekts „Administratīvo pārkāpumu procesa likums” (Nr.16/Lp12). Publicēts: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/3440BD52D3E51A41C225803E0020E94A?OpenDocument>
- ²⁵ Ceļu satiksmes likums. Latvijas Republikas likums. 01.10.1997. Spēkā no 04.11.1997. Latvijas Vēstnesis Nr.274/276, ar grozījumiem līdz 01.01.2018.
- ²⁶ Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums. Latvijas Republikas likums. 28.10.2010. Spēkā no 01.01.2011. Latvijas Vēstnesis Nr.183, ar grozījumiem līdz 01.01.2017.
- ²⁷ Likumprojekta „Administratīvo pārkāpumu procesa likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Publicēts: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/8F85FC1AE272C759C2257D8E004788AD?OpenDocument>

Abstract

Topicality and issue of a subject-matter Collision of norms in criminal law is incompleteness of legal provisions concerning collision of norms in Criminal law, despite the fact that such legal provisions have been developed in legal doctrine and recognized in case law. Goal of an article is to summarize and show these legal provisions in order to help readers and law enforcers to discern between multiplicity and aggregation of criminal offences, and collision of norms of the Criminal law.

In essence – collision of norms of Special part of Criminal law differs from multiplicity (especially a conceptual aggregation) of criminal offences with a count of criminal offences and bodies of the

crime (*corpus delicti*) corresponding to such offences. In a case of multiplicity two or more separate (unitary) criminal offences correspond to two or more bodies of the crime (*corpus delicti*) which are set out in Criminal law. Collision of norms of Special part of Criminal law occurs where two or more bodies of the crime (*corpus delicti*) corresponds to one, separate (unitary) criminal offence.

In collision between general and special norm of a Special part of Criminal law, special norm (provision) must be applied.

In collision between partial (narrower) and complete (broader) norm of Special part of Criminal law, broader norm (provision) must be applied. If such partial (narrower) norm sets out more severe punishment than a complete (broader) norm, both norms must be applied in accordance with rules of conceptual aggregation.

In collision between aggravating and mitigating norms (provisions) mitigating norm must be applied, that is – a norm with a lesser punishment.

In collision between mitigating norms (provisions), more mitigating norm must be applied.

In collision between aggravating norms, more aggravating norm must be applied, that is – a norm which sets out more severe punishment.

Collision of norms (provisions) in administrative violations law is also decided in accordance the same rules of legal norm collision resolution, despite the fact that Latvian Administrative violations code does not contain relevant legal provisions.

Аннотация

Актуальность и проблематика предмета исследования статьи обусловлена неполнотой правовых положений, регулирующих конкуренцию норм Уголовного закона, поддерживаемых правовой доктриной и признанных судебной практикой. Цель статьи – обобщить и показать эти правовые положения, чтобы помочь читателям и правоприменителям различать множественность и совокупность преступных деяний, а также конкуренцию норм Уголовного закона.

По сути – конфликт или коллизия норм Особенной части Уголовного закона от множественности преступных деяний (особенно при определении идеальной совокупности) отличается количеством и составами преступных деяний (*corpus delicti*), соответствующих совершенным преступным деяниям. В случае множественности два или более отдельные (самостоятельные) преступные деяния соответствуют двум или нескольким составам преступных деяний (*corpus delicti*), которые изложены в Уголовном законе. В случае конкуренции норм Особенной части Уголовного закона два или более состава преступного деяния (*corpus delicti*) соответствуют одному отдельному совершенному преступному деянию.

В коллизии между общей и специальной нормой Особенной части Уголовного закона применению подлежит специальная норма (положение).

В коллизии между частью правовой нормы (более узким содержанием) и полной нормой (более широким содержанием) Особенной части Уголовного закона должна применяться полная правовая норма. Если часть правовой нормы (более узкое содержание) предусматривает более суровое наказание, чем полная норма, применению подлежат обе с соблюдением правила образования идеальной совокупности преступных деяний.

В конкуренции между нормой с отягчающими (квалифицирующими) обстоятельствами и нормой со смягчающими обстоятельствами применению подлежит норма со смягчающими обстоятельствами, то есть норма, предусматривающая более легкое наказание.

В конфликте между нормами со смягчающими обстоятельствами должна применяться норма, предусматривающая наиболее смягчающие обстоятельства.

В конфликте между нормами с отягчающими обстоятельствами применению подлежит норма, предусматривающая более суровое наказание.

Коллизии между нормами (положениями) в законодательстве об административных правонарушениях также решаются в соответствии с общими правилами разрешения конкуренции между правовыми нормами, несмотря на то, что в Кодексе Латвии об административных правонарушениях нет соответствующих правовых положений.